

ÜLKEMİZDE SAĞLIK HİZMETLERİ

Nuran AKDEMİR, Leman BİROL, Sabire YURTSEVER

- Ülkemizde Sağlık Hizmetlerinin Gelişimi
- Sağlık Hizmetlerinde Ekip Çalışması

ÜLKEMİZDE SAĞLIK HİZMETLERİNİN GELİŞİMİ

Ülkemizde ilk sağlık kurumu 1206 yılında Kayseri’de Selçuklular tarafından kurulan Gevher Nesibe Sultan Hastanesi ve Tıp Medresesidir. Daha sonra Anadolu’nun çeşitli illerinde hastaneler kurulmuştur. O tarihte hekim yetiştiren örgün eğitim programları olmadığından, bu hastanelerde hem hastalar tedavi edilir hem de usta-çırak yöntemi ile hekim yetiştirilirdi.

Fatih Sultan Mehmet (1470), İstanbul’da Fatih Üniversite Sitesi (Cami etrafında 16 medrese ve kütüphane, darüşşifa, hamamlar, tabhane ve imarethane) kurmuştur.

Onaltıncı Yüzyıl, Osmanlı tıbbının parlak dönemidir. İkinci Üniversite, Süleymaniye Külliyesi’dir. Cumhuriyet dönemine kadar birçok tıp eğitimi kuruluşları ve hastaneler sultanlar tarafından kurulmuştur.

Cumhuriyet Döneminde Sağlık Hizmetleri

Türkiye’de sağlık hizmetleri, 3 Mayıs 1920’de Büyük Millet Meclisi tarafından, Sağlık Bakanlığına verilmiştir. Böylece sağlık hizmetleri hayırseverlik niteliğinden sıyrılıp, çağdaş anlamda bir devlet görevi haline gelmiştir.

3 Mayıs 1920 tarihli ilk bakanlar kurulu

toplantısında Dr. Adnan Adıvar ilk sağlık bakanı seçilmiştir. 1921’de sağlık bakanı olan Dr. Refik Saydam, ülkenin sağlık alanında önemli atılımlar gerçekleştirmiştir. Bu dönemdeki çalışmaların hedefi:

- Devlet sağlık örgütünü genişletmek,
- Hekim, sağlık memuru ve ebe yetiştirmek,
- Numune hastaneleri ile doğum ve çocuk bakımevleri açmak,
- Sıtma, verem, trahom, frengi ve kuduz gibi önemli hastalıklarla mücadele etmek,
- Sağlık için kanunlar yapmak,
- Sağlık ve sosyal yardım örgütünü köye kadar götürmek,
- Merkez Hıfzısıhha Enstitüsü kurmaktır.

Zamanın güç koşulları ve kısıtlı sağlık personeline rağmen, kısıtlı kaynaklar akılcı biçimde kullanılarak sağlık alanında önemli hizmetler verilmiştir.

Özellikle uygulamalarda koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik verilerek, o dönemde yaygın olan sıtma, frengi ve trahom gibi hastalıklarla savaşmak üzere yasal düzenlemeler ile birlikte (1921 frengi, 1925 sıtma) gerekli örgütlenmeler kurulmuş ve bu alanlarda önemli hizmetler verilmiştir. Ayrıca sağlık alanındaki insan gücü yetersizliğini gidermek için hemşire, ebe ve sağlık memuru okulları açılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Acar NV: Yeniden Terapotik İletişim ve Kişilerarası İlişkiler. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2008.
2. Aghaei A, Khayyamnekouei Z, Yousefy A: General Health Prediction Based on Life Orientation, Quality of Life, Life Satisfaction and Age, *Procedia Soc Behav Sci* 2013;84:569-573.
3. Akansel N, Kaymakçı Ş: Effects of intensive care unit noise on patients: a study on coronary artery bypass graft surgery patients. *J Clin Nurs* 2007;17:1581-1590.
4. Al Sayah F, Majumdar SR, Johnson JA: Association of Inadequate Health Literacy with Health Outcomes in Patients with Type 2 Diabetes and Depression: Secondary Analysis of a Controlled Trial. *Can J Diabetes* 2015;39(4):259-65.
5. Arslan S, Özer N: Yoğun bakım hastalarının duysal girdi sorunlarında tamamlayıcı tedaviler. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2010;13(2): 15-22.
6. Ataay F: Sağlık Reformu ve Yurttaşlık Hakları”, *Amme İdaresi Dergisi*, 2008;41 (3):169-184.
7. Atabek Aştı T, Karadağ A: Hemşirelik Esasları: Hemşirelik Bilimi ve Sanatı, 2. Baskı, İstanbul, Akademi Basın ve Yayıncılık, 2013.
8. Aydoğan M: Türkiye Üzerine Notlar 1923 - 2005. İzmir: Umay Yayınları, 2005.
9. Bahçe SK,, Altuğ M, Abukan D: Sağlık Hizmetleri Reformu ve Hane Halkı Refahı: Türkiye’ de Sağlıkta Dönüşüm Programı”, *International Conference on Eurasian Economies*, 2013;298-306 .
10. Bains SS, Egede LE: Associations between health literacy, diabetes knowledge, self-care behaviors, and glycemc control in a low income population with type 2 diabetes. *Diabetes Technol Ther* 2011;13(3):335-41.
11. Barnard, A, Sandelowski, M: Technology and humane nursing care: (Ir)reconcilable or invented difference? *J Adv Nurs* 2001; 34: 367-75.
12. Beauchamp A, Buchbinder R, Dodson S et al.: Distribution of health literacy strengths and weaknesses across socio demographic groups: a cross-sectional survey using the Health Literacy Questionnaire (HLQ). *BMC Public Health*. 2015;21;15:678.
13. Berman, A, Snyder, SJ, Kozier, B, Erb, G: Fundamentals of Nursing: Concepts, Process and Practice. 8th ed. New Jersey: Pearson Education, Inc., Upper Saddle River, 2008.
14. Bernstein J, Chollet D, Peterson G: Encouraging Appropriate Use of Preventive Health Services”, *Math Policy Res*, 2010;2:1-5.
15. Beverly M, Deborah LB: Electronic personal health records that promote self-management in chronic illness. *The Online Journal of Issues in Nursing*, 2010;15(3).
16. Birleşmiş Milletler. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, <http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>
17. Black JM, Jacobs EM: Luckmann and Sorensen’s, *Medical-Surgical Nursing. A Pschophysiologic Approach*, 4th Edition, 1993, p. 218.
18. Bolsoy N, Sevil Ü: Sağlık-hastalık ve kültür etkileşimi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2006;9(3):78-87.
19. Bulut A: Türkiye’de Sağlık Reformunun Tarihiçesi, Avrupa’da ve Türkiye’de Sağlık Politikaları, Reformlar, Sorunlar, Tartışmalar: Derleyenler: Keyder Ç, Üstündağ N, Ağartan T, Yoltar Ç, 2. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2011, ss. 111-124.
20. Christensen M: Noise levels in a general intensive care unit: a descriptive study. *British Association of Critical Care Nurses, Nurs Critical Care* 2007;12(4):188-197.
21. Çelik Y: Türkiye’de Sağlık Harcamalarının Analizi ve Sağlık Harcama Düzeyinin Uygunluğunun Değerlendirilmesi”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2011;1(1):62-82.
22. Çoban M, Esatoğlu A E, İzgi MC: Türkiye’de Evde Sağlık ve Bakım Hizmetleri Uygulamalarının Mevzuat İçindeki Tarihsel Değişimi, *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 2014;1-3: 154-176.
23. Dageforde LA, Cavanaugh KL: Health literacy emerging evidence and applications in kidney disease care. *Adv Chronic Kidney Dis* 2013;20(4):311-9.
24. Dedeli Ö, Akyol A: Yoğun bakım hastalarında psikososyal sorunlar. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 2008;11(1-2): 26-32.
25. Dedeli Ö, Akyol A: Yoğun bakım sendromu. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 2005;9(12):20-27.
26. Enç N, Uysal H, Tülek Z, Öz Alkan H: Sağlık Tanılaması ve Fiziksel Muayene, İstanbul, Nobel Tıp Kitabevleri, 2015.
27. Erdemir F: Hemşirelik Tanıları El Kitabı. İstanbul, Nobel Tıp Kitabevleri, 2005. ss. 148-152.
28. Erdoğan S: Sosyal Politikada Değişim ve Sosyal Güvenlik Reformu, *Mülkiye*, 2006;252:211-236.

29. Erol H, Abdullah Ö: Türkiye’de Sağlık Reformları ve Sağlık Harcamalarının Değerlendirilmesi”, Sosyal Güvenlik Dergisi, 2014;4(1):9-34.
30. Geçtan E: (2003). İnsan Olmak. 26. Basım, Ankara, Metis Yayınları, 2003.
31. Gogas Yavuz D, Özener Ç: Yetişkinde Fizik Muayene Temel Yöntemler, İstanbul, Marmara Üniversitesi Yayınları, 2011.
32. Görgülü S: Hemşireler İçin Fiziksel Muayene Yöntemleri, 1. Basım, Ankara, 72 Tasarım Ltd. Şti., 2002.
33. Güven S, Şener A: Factors Affecting Life Satisfaction in Old Age, Turk J Geriatr 2010;14(2):179-186.
34. Harmancı S, Arzu K: Sağlık Çalışanlarının Sağlıkta Dönüşüm Projesine İlişkin Görüşleri”, Sağlık ve Hemşirelik Yönetim Dergisi, 2014;1(1):19-23.
35. Health Literacy- A prescription to end confusion. http://www.nap.edu/openbook.php?record_id=10883, Erişim tarihi: 06.03.2014
36. Hewitt J: Psycho-affective disorder in intensive care units: A review. Journal of Clinical Nursing, 2002;11:575-584.
37. Howard DH: The relationship between health literacy and medical costs. In: L. Nielsen-Bohlman, AM Panzer, DA Kindig (Eds), Health literacy: A prescription to end confusion. Institute of medicine (pp. 256-266). Washington, D.C: The National Academies Press, 2004.
38. İlhan A, İnce E: Takım çalışması ve takım etkinliğini belirleyen faktörlerin ölçülmesi: Gaziantep Üniversitesinde bir uygulama. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 2015;5(1):127-152.
39. Jansen L: Collaborative and interdisciplinary healthcare teams: ready or not? J Prof Nurs 2008;24:218-227.
40. Joplin S, van der Zwan R, Joshua F, et al: Medication adherence in patients with rheumatoid arthritis: the effect of patient education, health literacy, and musculoskeletal ultrasound. Biomed Res Int 2015;2015:150658.
41. Kobayashi LC, Wardle J, von Wagner C: Limited health literacy is a barrier to colorectal cancer screening in England: evidence from the English longitudinal study of ageing. Prev Med. 2014;61:100-5.
42. Kryak E, Vitale A: Reiki and Its Journey Into a Hospital Setting. Holistic Nursing Practice. 2011;September-October:238-245.
43. Kutlu L: Hastalarda Duyusal Yoksunluk. Yoğun Bakım Hemşireleri Derneği Yayın Organı, 2001;5(2):83-86.
44. Kutlu L: Yoğun bakım ünitelerinde sağlık ekibi üyeleri, hasta ve yakınları ile iletişim. 2010; <http://www.cayd.org.tr/Egitim/HemEg1.html>. Erişim Tarihi:14.04.2018.
45. Leggat, SG: Effective Healthcare Teams Require Effective Team Members: Defining Teamwork Competencies. BMC Health Services Research, 2007;7:17, Erişim Tarihi: 05.04.2018, <http://www.biomedcentral.com/1472-6963/7/17>.
46. Lipinski K, Velde JV: Reiki, Nursing, and Health Care. Nursing Clinics North America, 2020;55:505-519.
47. Luckmann J, Sorensen KC: Medical-Surgical Nursing. A Psychophysiologic Approach, 3th Edition, Saunders Comp. 1993. p. 219.
48. Mancuso, J: Health literacy: A concept/dimensional analysis. Nurs Health Sci 2008;10(3):248-255.
49. Mayer G, Villaire M: Enhancing written communications to address health literacy. The Online Journal of Issues in Nursing, 2009;14(3):Manuscript 3.
50. McCarthy ED: (2002). Benlik Bilgileri, Bilgi Kültürü. Çev.:Yılmaz AF, İstanbul, Çivi yazıları Yayınevi, 2002, ss.121-155.
51. Metintaş MY, Elçioğlu Ö: Cumhuriyetin İlk Onbeş Yılında Sağlık Hizmetleri (1923-1938). Osmangazi Tıp Dergisi, 2007;29(3):162-170.
52. Mollaoğlu M: Yoğun Bakım Ünitelerinde Dokumanın Önemi. Yoğun Bakım Hemşireleri Derneği Yayın Organı, 2001;5(1):34-40.
53. Mui So H, Chan, DSK: Perception of stressors by patients and nurses of critical care units in Hong Kong. Int J Nurs Studies 2004;41(1):77-84.
54. Nicholas J, Talley: Ekrem N. Canbek, (Çev.) Klinik Muayene Cep Kitabı, İstanbul, Yüce Yayınları, Sökmen Matbaacılık, 2000, s. 42.
55. Nicholas J, Talley: Ekrem N. Canbek, (Çev.) Klinik Muayene Cep Kitabı, İstanbul, Yüce Yayınlan, Sökmen Matbaacılık, 2000, p.169.
56. Nutbeam, D: Health literacy as a public health goal: a challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21 st century. Health Promotion International, 2000;15(3):259-267.
57. Öz F: Sağlık Alanında Temel Kavramlar. Ankara, İmaj İç ve Dış Ticaret A.Ş., 2004.
58. Öz F: İnsan, Spiritüel Gereksinimler ve Hemşirelik. MN Klinik Bilimler ve Doktor, 2004;10(1):350-358.

59. Öz F: Sağlık Alanında Temel Kavramlar. Ankara, Mattek Matbaacılık, 2010.
60. Özdemir H, Alper Z, Uncu Y, et al: Health literacy among adults: a study from Turkey. Health Educ Res. 2010;25(3):464-77.
61. Özdemir H, Alper Z, Uncu Y, et al: Health literacy among adults: a study from Turkey. Health Educ Research 2010;25(3):464-477.
62. Öztop H, Şener A, Güven S, et al: Influences of Intergenerational Support on Life Satisfaction of the Elderly: The Turkish Sample”, Soc Behav Pers, 2009;37(7):957-970.
63. Pelikan JM, Rothlin F, Ganahl K: Comperative report on health literacy in eight EU member states: The European health literacy Project, 2009-2012. Maastricht: European Health Literacy Project Lonsortium. Retrived June 5, 2018, from:www.health-literacy.eu.
64. Potter P, Perry AG: Fundamentals of Nursing Concepts, Process and Practice. 7 th ed. St. Louis: Mosby Year Book. 2009.
65. Robb WJW: Self-Healing: A Concept Analysis. Nursing Forum 2006;41(2):60-77.
66. Sabuncu N, Ay F, İşgör: Klinik Beceriler. Sağlıkın Değerlendirilmesi, Hasta Bakım ve Takibi, İstanbul, Nobel Tıp Kitabevi, 2010.
67. Sadeghi S, Brooks D, Stagg-Peterson S, et al: Growing awareness of the importance of health literacy in individuals with COPD. COPD 2013;10(1):72-8.
68. Sentell T, Braun KL, Davis J, et al: Health literacy and meeting breast and cervical cancer screening guidelines among Asians and whites in California. Springerplus. 2015(8); 19;4:432
69. Sezgin D: Sağlık okuryazarlığını anlamak. <http://iletisimdergisi.gsu.edu.tr/article/view-File/5000071880/5000066131>, Erişim Tarihi: 20.05.2018.
70. Shoou-Yih D, Tzu-I T, Yi-Wen T: Accuracy in self-reported health literacy screening: a difference between men and women in Taiwan. BMJ Open 2013; 3:e002928
71. Sørensen K, Van den Broucke S, Fullam J, et al: Health literacy and public health: A systematic review and integration of definitions and models. BMC Public Health 2012;12:80
72. Soyer A: 1980'den Günümüze Sağlık Politikaları. Praksis, 2003;9:301-319.
73. Sülkü SN: Türkiye'de Sağlıkta Dönüşüm Programı Öncesi ve Sonrasında Sağlık Hizmetlerinin Sunumu, Finansmanı ve Sağlık Harcamaları, Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2011/414, 2011.
74. Tanırsu Över M: Türkiye sağlık okuryazarlığı araştırması. <http://www.saglikksen.org.tr/Media-Content/vYcK-1419245270-mA.r.pdf>, Erişim tarihi: 20.05.2018
75. Tatar M: Sağlık Hizmetlerinin Finansman Modelleri: Sosyal Sağlık Sigortasının Türkiye' de Gelişimi, Sosyal Güvenlik Dergisi, 2011;103:13.
76. Temiz Ö: Türk Hukukunda Bir Temel Hak Olarak Sağlık Hakkı”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 2014;69(1):165-188.
77. TC Sağlık Bakanlığı: Sağlıkın teşviki ve geliştirilmesi sözlüğü. Bakanlık Yayın, Ankara, 2011.
78. Tokuda Y, Doba, N Butler, JP, et al: Health literacy and physical and psychological wellbeing in Japanese adults. Patient Edu Counsel 2009;75(3):411-417.
79. Türk Hemşireler Derneği. <http://www.thder.org.tr/hemsirelik-kanunu>. Erişim tarihi: 22.08.2021.
80. Türkiye İstatistik Kurumu: Temel istatistikler: Okuma-yazma oranları. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu, 2013.
81. Uğurlu Z: Sağlık kurumlarına başvuran hastaların sağlık okuryazarlığının ve kullanılan eğitim materyallerinin sağlık okuryazarlığına uygunluğunun değerlendirilmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. Başkent Üniversitesi, Ankara, 2011.
82. Ulusoy H, Moroğlu Tokgöz D: Hekim ve hemşirelerin ekip çalışmasına ilişkin görüşleri. Pamukkale Tıp Dergisi. 2009;2(2):55-61.
83. US national academy of sciences institute of medicine. www.iom.edu, Erişim tarihi: 10.04.2014.
84. World Health Organization: Health literacy. The solid facts. 2013. Erişim Tarihi: 05.05.2018, from http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/008/190655/e96854.pdf.